

BOJKO BUČAR

Mednarodni regionalizem – mednarodno večstransko sodelovanje evropskih regij

Ljubljana, Fakulteta za družbene vede (Znanstvena knjižnica št. 5), 263 str.

Premislek mednarodne stvarnosti slovenskega avtorja si le redko utre pot do knjižnega zapisa. V tem kontekstu je samostojen knjižni prvenec doc. dr. Bojka Bučarja Mednarodni regionalizem – mednarodno večstransko regionalno sodelovanje evropskih regij v izdaji Znanstvene knjižnice FDV spodbudna napoved pozitivnih premikov. Ne zaradi redkosti usmerjanja pozornosti bralstva v mednarodne vode, prav tako ne le zaradi izbire predmeta, ki mu avtor namenja pozornost znanstvene obdelave, ampak zaradi tehtnega, celovitega, sistematičnega, dialogu in nadaljnjemu razmisleku odprtega avtorjevega pristopa, ki ga uspešno dopolnjuje rigorozno razločujoča slovenska terminologija.

Avtor uvodoma zastavi problem dopolnitve zgodovine evropske demokracije in človekovih pravic. Uveljavitvi posameznika in njemu prikladnega političnega in pravnega sistema tako nujno sledi uveljavljanje skupin, raznovrstnih manjšin ter njihovih pravic in dolžnosti. Vzporednost uveljavljanja tega izročila je v Evropi zahtevala ponoven razmislek o centraliziranih nacionalnih državah in ponovno uveljavitev regij, regionalnega samoupravljanja in regionalne identitete. Zahteve regij po večji avtonomiji in pooblastilih, ki so operte na kulturne, zgodovinske in politične razloge, sprožajo »drugi

dekolonizacijski val« (str. 18); tj. proces, v katerem se skušajo regije otresti »imperializma« sodobnih držav.

Mednarodni regionalizem je skozi avtorjevo interpretacijo časovno in prostorsko zamejen v konceptih mednarodnega in regionalnega. Tako lahko regionalno in subregionalno vstopa v razmerje do univerzalne in globalne mednarodne skupnosti, razumljene izvirno kot meddržavne skupnosti. Na ta najsplošnejši v državne meje vpet okvir je mogoče navezati različne opredelitve samega pojma regije, ki jih najverjetneje tudi eklektična pota definiranja ne morejo izpeljati do konca, dovoljujejo pa določitev njegove fizične osnove – ozemlja in funkcionalne vsebine – družbenih odnosov.

K regionalizmu vodijo tako procesi notranjega razvoja v posameznih evropskih državah kot vse prisotnejša demokratizacija odnosov v mednarodni skupnosti. Države, predvsem evropske, so zaradi kompleksnosti in učinkovitosti lastnega sistema prisiljene k prenosu pristojnosti na regionalne ravni, k procesu torej, ki poteka vzporedno (in dopolnjujoče) s prenosom pristojnosti na meddržavno ali nadnacionalno raven. Uveljavljanje zahtev po regionalni avtonomiji je tako treba razumeti v tem okviru. Kljub temu suverenost še vedno ostaja izvirno državi.

Avtor pojmuje čezmejne regije, tj. regije, ki ozemelsko in z vzpostavljenimi družbenimi odnosi preraščajo državne meje, kot pogoj in rezultat čezmejnega sodelovanja. Takšno pojmovanje omogoča empirično proučevanje posameznih čezmejnih regij, kjer v vsakem primeru prevladujejo določene funkcionalne posebnosti. Funkcionalno povezovanje prinaša zahtevo po vsaj minimalni institucionalizaciji, ta pa povzroča praktične in teoretične probleme, saj izpostavlja potrebo po pogodbenem sodelovanju in na zadostni avtonomiji regionalnih in lokalnih oblasti utemeljen pogodbeni politični prostor (str. 50). Zahtevi lahko zadosti jo mednarodne javnopravne pogodbe med državami (če ni samostojnih regij, kot npr.

v Franciji), zasebnopravno čezmejno regionalno povezovanje, pa tudi (*sui generis*) obmejno in čezmejno sodelovanje regionalnih oblasti, ki je nastalo na podlagi (funkcionalnega) subnacionalnega regionalizma.

Subnacionalne regije so izhodišče mednarodnega večstranskega sodelovanja evropskih regij. Od ustavnopravne ali upravno pravne razdelitve posamezne države, ki ne ustreza vedno vsebinski opredelitvi regije, pa je v končni posledici odvisno njihovo institucionaliziranje, ker le-to omogoča lastno predstavljanje in delovanje.

Zagovorniki regionalizma so postopoma pridobivali vpliv v Evropskih skupnostih, saj je potreba po usklajenem razvoju zahtevala regionalno politiko, ki temelji na ciljno naravnani regionalizaciji in na sodelovanju regionalnih in lokalnih enot v njej. Za boljše sodelovanje s Komisijo ES je bila ustanovljena Skupščina evropskih regij (AER). Prav tako je prišlo do vključitve načela subsidiarnosti (izvorno krščanskega poskusa zaščite civilne družbe pred totalitarno državo) v Maastrichtski sporazum (čl. 3), kjer je izpeljan v pomenu prenosa le tistih zadev na višjo raven, ki so na nižji nezadostno urejene (str. 76).

V Svetu Evrope (SE) se je oblikovala Stalna konferenca lokalnih in regionalnih oblasti (CLRAE), formalnopravno strokovna komisija ministrskega odbora (MO), ki pa je prerasla svoj okvir v telo SE »*sui generis*«. Postopno pridobivanje dejanskih »pristojnosti« in prizadevanje za njihovo formalizacijo naj bi pripeljalo do preimenovanja CLRAE v Evropsko skupščino lokalne in regionalne samouprave (EAS). Omeniti je treba tudi uvedbi regionalizma in regionalizaciji naklonjeno delovanje MO in Parlamentarnega zbora, v okviru katerega deluje med drugim tudi komisija za urejanje prostora in lokalne oblasti.

Posebno poglavje so evropske regionalne konvencije v okviru SE, zlasti Evropska listina o lokalni samoupravi (ETS 122) in Evropska okvirna konvencija o čezmejnem sodelovanju ozemeljskih skupnosti ali oblasti (ETS 106). Razumeti je treba, da konvencije niso instrument SE, prav tako kot odobritev in odprtje za podpis MO ni dejanje SE. Žive torej svoje življenje v skladu z mednarodnim pravom, ki zahteva podpis in ratifikacijo za prostovoljen pristop države. Tako je v obeh regionalnih konvencijah

mного t. i. »escape clauses«, ob ratifikacijah so podane interpretativne deklaracije in ozemeljske klavzule (pridržki), njihova pogodbeno določila pa omogočajo pogodbenim strankam določitev regionalnih in lokalnih enot, na katere se bosta konvenciji nanašali. Evropski okvirni konvenciji so dodani tudi vzorčni sporazumi, ki imajo naravo t. i. mehkega prava (soft law).

Avtorjeva obravnava čezmejnega sodelovanja, ki v primerjavi z mednarodnim sodelovanjem zajema sodelovanje v obmejnem prostoru dveh ali več držav, je preobsežna za podrobnejšo predstavitev, zato se moramo omejiti le na faktografsko naštevaje najpomembnejšega. Značilne medvladne oblike čezmejnega sodelovanja tako potekajo na področju nordijskih držav na podlagi sporazuma o čezmejnem sodelovanju lokalnih oblasti iz leta 1977 ter na področju Beneluksa, kjer je podlaga Beneluška konvencija o čezmejnem sodelovanju ozemeljskih skupnosti ali oblasti (1986) kot prva implementacija evropske okvirne konvencije. Temu je treba prišteti Nizozemsko-nemško komisijo za regionalno načrtovanje (1976), Nemško-belgijsko komisijo za urejanje prostora (1971), Evropsko razvojno os na tromeji Francije, Belgije in Luksemburga (1985), Komisijo Saar-Lor-Lux (1970), Nemško-švicarsko komisijo za regionalno sodelovanje (1973), Francosko-ženevsko posvetovalno komisijo (1973) in Regio na tromeji Švice, Nemčije in Francije (1975).

Med oblikami samostojno nastalega (brez budnega očesa države) medregionalnega sodelovanja je treba omeniti Delovno skupnost (osrednjih) alpskih dežel – Arge Alp (1972), Delovno skupnost Alpe-Jadran (1978), Delovno skupnost zahodnih Alp – COTRAO (1982), Delovno skupnost Jure (1985), Delovno skupnost Pirenejev (1983), Delovno skupnost za južni in srednji Jadran (1990) in Delovno skupnost podonavskih dežel (1990). Črta ločnica do medkrajevnega sodelovanja je težko zarisljiva, o čemer priča sodelovanje v okviru Euregio (meddržavno, regionalno in lokalno sodelovanje).

Nastanek mednarodnega regionalnega sodelovanja je funkcionalno določljiv. O tem govorijo regionalna interesna združenja; npr. Združenje evropskih obmejnih regij AGEF (1971), Konferenca obrobni obmorskih regij CRPM (1973), Delovna skupnost izročilno industrijskih regij RETI

(1984), Zveza regij evropskih glavnih mest URCCE (1965), Medregionalna komisija za promet v sredozemskem bazenu CITRAME (1985) in Evropska delovna skupnost za razvoj podeželja in obnovo vasi EALD (1988). Še širše izpostavlja ta funkcionalni vidik neuspeh poskus ustanovitve mednarodnega regionalnega splošnega združenja in iz njega poganjajoča institucionalizacija v okviru Sveta evropskih regij CER, ki se je preimenoval v AER (1987), in Evropskega centra za regionalni razvoj CEDRE (1985).

Nazadnje, kot sklepno ugotovitev premisleka evropskega regionalizma avtor obravnava vlogo subnacionalnih ozemeljskih enot v mednarodnih odnosih. Priznava jim lastnosti subjektov mednarodnih odnosov s težnjo preraščanja v subjekte mednarodnega prava, pri tem pa se naslanja na prakso predstavljanja posameznih regij v mednarodni skupnosti in njihovo omejeno pristojnost sklepanja mednarodnih pogodb.

Že ta skop prikaz dovolj zgovorno priča o tem, da knjiga dr. Bojka Bučarja ni samo vredna pozornosti in bralčeve lastne presoje, ampak da za sabo potegne nadaljnji študij regionalizma in regionalizacije v mednarodni in znotrajdržavni stvarnosti.

Milan Brglez

RICHARD W. WILSON

Compliance Ideologies: Rethinking Political Culture

(Cambridge, England: Cambridge University Press, 1992, str. 223)

Če se o politični kulturi že razmišlja, se o njej pogosto razmišlja z vidika »izumiranja«, hkrati z nekaterimi tradicionalnimi vrlinami. Tudi Wilson tako priznava upadanje, pojemanje tega pristopa od časov njegovega vrhunca v šestdesetih letih. Prav zato pa je knjiga *Compliance Ideologies* njegov poskus

oživitve tega pristopa. Kljub nekaterim nepotrebnim ovinkom so tako njegova razmišljanja dolgoročno pravilno usmerjena.

V središču njegove konceptualizacije politične kulture je razlika med »pozicijskimi« in »pogodbenimi« ideologijami. Čeprav sta obe vrsti ideologij racionalizacija družbenega nadzora, pa je prva bližja skupnostni (Gemeinschaft), druga pa družbeni (Gesellschaft) usmeritvi. Prva poudarja kolektivne, druga pa individualistične norme privolitve (sporazuma). Sama po sebi ta razlika ni posebej nova. Označevanje ameriške politične kulture z individualistično usmeritvijo ali pa japonske politične kulture s kolektivistično nagnjenostjo zato ni kakšno večje presenečenje.

Avtorju zato uspe več izveči iz njegove predstavitve pozicijsko-pogodbenega razlikovanja kot sredstva za razumevanje ideološkega preobrata h gospodarskim rezultatom. Politična kultura po njegovem mnenju ni nekakšno uspešno ali zagotovljeno zlitje, ki vključuje vse vrste societalnih vrednot, norm, prepričanj itd. Pač pa je osredotočena na vprašanja gospodarske uspešnosti in družbene poštenosti (pravičnosti). Pozicijske in pogodbene ideologije so tako način stabiliziranja, uravnoteženja teh rezultatov. V tem smislu ideologije zmanjšujejo transakcijske stroške. Iz istih razlogov zato tudi spominjajo na Downsov pogled na ideologijo kot shemo, ki zagotavlja poenostavljeni spoznavni pregled drugače zapletene (nepregledne) politične stvarnosti.

Wilson okrepi svoje trditve (argumente) s povezovanjem teh kulturnih pojmovanj z institucijami. Pozicijske in pogodbene norme niso od temeljev ločena družbena dejstva in še manj značilnosti atomizirane socialne psihologije. Pač pa so lastnosti, ki oblikujejo in so oblikovane z organizacijskimi sredstvi (posredniki), kot so korporacijske birokracije in politične stranke. Svojo analizo tekmujočih ideologij razvija avtor z njihovim povezovanjem z institucionaliziranimi alternativami za razsodbo lastninskih odnosov. Ideologije so tako povezane z gospodarskimi problemi (vprašanji), ki jih ni mogoče rešiti zgolj z dejstvi in z institucijami (zasebnimi ali javnimi), ki imajo konkurenčne interese pri ureditvi lastnine kot mehanizma oblasti (moči).

Vse to ima svoj smisel (korist). Mogoče je sicer ugovarjati avtorju, da mu ni uspelo